

Nieuw gevonden soorten in de Kikkervalleien van Meijendel

In 2017 werd *Zeerus* (*Juncus maritimus*) vastgesteld als nieuwe plant in de Kikkervalleien. In het artikel daarover (van Zoest 2017) werden nog vijf andere soorten genoemd die dat jaar voor het eerst in deze valleien zijn aangetroffen en die niet eerder in Holland's Duinen zijn besproken. Het verschijnen van deze soorten illustreert dat de valleien wat betreft plantengroei en vegetatietypen nog voortdurend in ontwikkeling zijn. Bovendien blijkt eruit dat het nog steeds overwegend de goede kant opgaat, zoals ook eerder bij de tussentijdse evaluatie na 12 jaar ontwikkeling Kikkervalleien werd vastgesteld (van der Hagen & Hooijmans 2010).

TEKST EN FOTOGRAFIE: KOEN VAN ZOEST

Trefwoorden

Nieuwe plantensoorten, 2017,
Kikkervalleien, Meijendel.

Armbloemige waterbies

Wim en Maarten Langbroek en Harrie van der Hagen
vonden op 19 augustus 2017 in het noordelijk deel van de

Kikkervalleien, nabij de kraal, een forse populatie Armbloemige waterbies (*Eleocharis quinqueflora*, Fig. 1 en 2). Iets eerder (10 augustus 2017) werd op Waarneming.nl al één exemplaar uit de Kikkervalleien gemeld door Willem Bosma, niet gevalideerd. Wij kennen de plant in Zuid-Holland vooral van Oostvoorne en keken uit naar het verschijnen van deze Rode Lijst-soort. Weer een kensoort erbij van het Knobbies-verbond (*Caricion davallianae*), waarmee deze valleien een steeds completer palet te zien geven van deze plantengemeenschap (Schaminée et al. 2010).

Figuur 2. Armbloemige waterbies.

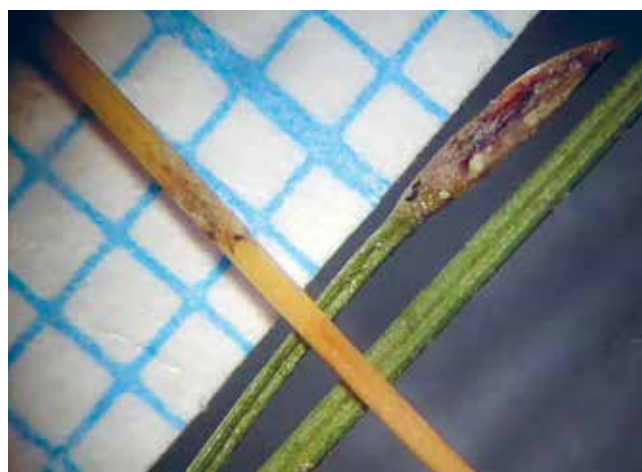

Figuur 3. Naaldwaterbies op ondergelopen oever van duinplas in Kikkervalleien Wassenaar.

Het is nu nog uitzien naar de in Berkheide al aanwezige Groenknolorchis (*Liparis loeselii*) en naar Bonte paardenstaart (*Equisetum variegatum*), die in Zuid-Holland tot nu toe vooral van Voorne en de Flakkeese Slikken bekend is. Bonte paardenstaart wordt wel vermeld in de Flora van Meijndel (van der Hagen 1991) en is sindsdien in de negentiger jaren van de vorige eeuw door Henk Doing en Harrie van der Hagen ook een keer aangetroffen langs het Parnassiapad (mondelinge mededeling Harrie van der Hagen). Gezien het huidige beheer en de toevoer van kalkrijk kwelwater moeten we maar goed blijven speuren.

Naaldwaterbies

Nog een waterbiesje, Naaldwaterbies (*Eleocharis acicularis*), maar wel een atypische plant voor onze duinvalleien omdat hij vooral in het Pleistocene district alsmede in het laagveen- en riviereengebied voorkomt: hij prefereert juist een meer basenarm milieu (van Moorsel 2018) en hoort thuis in het Oeverkruid-verbond (*Littorellion uniflorae*). Jan Cevat en ik vonden op 28 augustus 2017 enkele vierkante meters van deze plant aan de rand van de noordelijkste plas; vanwege de overvloedige regen stonden de oevers onder water (Fig. 3). De plant heeft draaddunne, vierkante stengels (Fig. 4) en vormt met zijn tengere wortelstokken dichte matten. De soort is, voor zover bekend, niet eerder in Meijndel aangetroffen. Het raadsel achter het verschijnen van deze onverwachte plant is wellicht analoog aan dat van bondgenoot Oeverkruid (*Littorella uniflora*), waarover Hooijmans (2013) oppert dat toevallige vestiging de meest voor de hand liggende verklaring is voor zijn aanwezigheid in de Kikkervalleien, bijvoorbeeld doordat zaad met vogels of mensen is meegereisd.

Figuur 4. Naaldwaterbies: vierkante, dunne stengel.

Moeraszoutgras

Op 17 augustus 2017 trof ik met de excursie van de KNNV-Leiden een plant aan die in het westen van het land niet ongewoon is, namelijk Moeraszoutgras (*Triglochin palustris*, Fig. 5). Deze plant is al eerder voor Meijndel gemeld (van der Hagen 1991); ook is de plant onder andere in de Hertenkamp te Wassenaar al jaren bekend (persoonlijke waarneming, 2003). De plant houdt van onbeschaduwde, 's zomers vochtig tot drassig blijvende, meestal grazige plaatsen. Weeda et al. (1991) vermeldt voor de duinen: 'in natte, niet te zure valleien, vooral op open plekjes en langs paden; ook op zelden door zee bereikte strandvlakten.' Blijkbaar voldoet de vindplaats, hoog in de oever van een duinplas, aan deze voorwaarden en lijkt zij enigszins op die van Zeerus (van Zoest 2017).

Figuur 5. Moeraszoutgras.

Blauwe knoop

Op 28 augustus 2017 troffen we ook één exemplaar aan van de Blauwe knoop (*Succisa pratensis*, Fig. 6); alweer een atypische soort voor de kalkrijke duinvalleien. De soort is plaatselijk vrij algemeen in laagveengebieden en in het oosten van het land. Deze plant is al langer bekend uit Meijndel (van der Hagen 1991; mondelinge mededeling Jan Cevat) en wordt voor dit gebied via waarneming.nl ook al ruim tien jaar gemeld in o.a. Vallei Meijndel, Vlakte van Waalsdorp, Kijfhoek en Bierlap (Waarneming.nl). Voor de Kikkervalleien dus pas voor het eerst in 2017. Twee jaar eerder vond ik al één exemplaar in Winning 3 (Berkheide). Toentertijd is ervan uitgegaan dat de plant is meegelift met de maaimachine die in verschillende natuurgebieden wordt gebruikt vanwege (licht) gewicht en brede banden. Maar mogelijk is zaad vanuit de andere Meijndel-delen al dan niet bewust ingebracht.

Pijpenstrootje

Alweer een vondst van 28 augustus 2017 met Jan Cevat. Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*) is in het oosten en midden van Nederland algemeen, maar zeldzaam in de kalkrijke duinen (*Floron verspreidingsatlas*). Voor Meijndel is de plant al eerder opgegeven (van der Hagen 1991). In Berkheide vond ik een pol in Winning 3, in 2014 (Fig. 7). Deze laatste houdt solitair stand, maar breidt zich ondanks rijp zaad niet uit. Niettemin zijn op initiatief van Harrie van der Hagen op

Figuur 6. Blauwe knoop.

16 oktober 2017 beide pollen verwijderd: die uit Winning 3 en die uit de Kikkervalleien. Het risico van een plotselinge dominantie van deze soort is daarmee voorkomen. Weeda et al. (1994) schrijft over Pijpenstrootje: 'Als de plant zich eenmaal gevestigd heeft, kan hij in belangrijke mate zijn milieu naar zijn hand zetten. Hij geeft in een voedselarme omgeving een eenmaal verworven overwicht in de vegetatie niet gauw prijs.' Alertheid op het voorkomen van deze in 'ons' biotoop niet welkome plant blijft geboden.

Figuur 7. Pijpenstrootje, tussen berkenopslag. Winning 3; 2014.

Samenvatting

Met bovenstaande beschrijving zijn aan de lijst van planten in de Kikkervalleien weer vijf soorten toegevoegd. Eén ervan (Pijpenstrootje) is ongewenst omdat hij mogelijk een bedreiging kan gaan vormen voor de bijzondere, aan natte duinvalleien gebonden plantengemeenschappen. Deze dreiging geldt wellicht niet voor de twee voor de Kikkervalleien atypische soorten Naaldwaterbies en Blauwe knoop. Eén soort (Moeraszoutgras) is geen verrassing en één tenslotte juist zeer gewenst en verwachtingsvol tegemoetgezien, omdat deze, de Armbloemige waterbies, bij de kensoorten van het Knopbies-verbond hoort.

Nauwlettend volgen van de verdere dynamiek van het gebied is wenselijk en gelukkig gewaarborgd vanwege de vele waarnemers die het gebied onderzoeken. Groenknolorchis en Bonte paardenstaart blijven verhoopte soorten.

Koen van Zoest
Onafhankelijkheidsweg 84
2332 ZT Leiden
vanzoest@planet.nl

Literatuur

- Hagen HGJM van der (1991). *Flora van Meijndel, editie 3*. N.V. Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, Den Haag, 17 pg.
- Hagen HGJM van der & FC Hooijmans (2010). *Kikkervalleien: samenvatting en algemene conclusie na 12 jaar ontwikkeling*. *Holland's Duinen* 55: 36-38.
- Hooijmans FC (2013). *Ontwikkeling van de plantensoorten in de Kikkervalleien van 1998 tot 2012*. *Holland's Duinen* 62: 30-37.
- Schaminée J, K Sýkora, N Smits & M Horsthuis (2010). *Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland*. KNNV Uitgeverij, Zeist, 439 pg.
- Weeda EJ, R Westra, Ch Westra & T Westra (1991). *Nederlandse oecologische flora; wilde planten en hun relaties 4*. IVN, Amsterdam, 317 pg.
- Weeda EJ, R Westra, Ch Westra & T Westra (1994). *Nederlandse oecologische flora; wilde planten en hun relaties 5*. IVN, Amsterdam, 400 pg.
- Zoest K van (2017). *Zeerus in de Kikkervalleien van Meijndel*. *Holland's Duinen* 70: 28-29.

Websites

- Moorsel R van (2018). *Eleocharis acicularis* op https://www.verspreidingsatlas.nl/0435_NDFF&Floron.
- *Verspreidingsatlas.nl*, verspreiding Pijpenstrootje, geraadpleegd 22 februari 2018, <https://www.verspreidingsatlas.nl/0832#>.
- *Waarneming.nl*, melding Armbloemige waterbies door Willem Bosma, geraadpleegd 16 februari 2018, <https://waarneming.nl/waarneming/view/143392695>.
- *Waarneming.nl*, melding Blauwe knoop voor Zuid-Holland door verschillende waarnemers, geraadpleegd 22 februari 2018, https://waarneming.nl/soort/view/2765?waardplant=0&poly=1&from=2000-02-08&to=2018-02-22&method=0&rar=0&only_approved=0&maand=0&prov=9&rows=20&os=0&hide_hidden=0&hide_hidden=1&show_zero=0.